

LANDSKAPS ARKEOLOGERNA

KULTURMILJÖVETARE OCH KUNSKAPSFÖRMEDLARE
I RIKSTÄCKANDE SAMVERKAN
www.landskapsarkeologerna.se

November 2010

Höstmöten 2010

Här Landskapsarkeologernas höstmöte i Rengsjö utanför Bollnäs i Hälsingland. Utom Gerhard t.v. och Ingela/Lennart t.h. deltog Ola Nilsson, Lena Berg Nilsson och Bengt Windelhed. Sune hade dessvärre förhinder och tvingades stanna hemma i Skåne. Bråda dagar hade vi med exkursioner, policyfrågor och allehanda samarbetsprojekt inför vintern.

Ovan pågår exkursions-planering, Ola förde anteckningar och väl på exkursionen hittade Bengt en pampig tjärdal, uppbyggd av stenar.

Exkursionen fortsatte till Skogs kyrkoruin. Kyrkan här invigdes år 1324 av ärkebiskopen. Läget på en udde i en sjö verkade bra då, men det visade sig snart att högvatten ofta hade en nivå som trängde in på kyrkogården och även skadade kyrkan. Kyrkan övergavs därför i början av 1600-talet.

På Onbacken i Bollnäs tittade vi på sevärda fornlämningar och flera välgjorda informationsskyltar. Här finns lämningar efter vad man påstår en komplett järnåldersmiljö från ca 100-500 e Kr. Speciellt intressant är den stora tydliga husgrunden som innehöll bostad, ladugård och förråd och att arkeologen Gustaf Hallström undersökte husgrunden på 1920-talet. Hallström var först med det mesta inom norrländsk arkeologi – en verklig pionjär. Förutom att han hade Norrland som sin arkeologiska region under 1900-talets första hälft gjorde han även expeditioner till bland annat Finland, Nordnorge, Kolahalvön och Sibirien. I själva verket var han politiskt aktiv under både första och andra världskriget och innehade uppdrag för den militära underrättelsetjänsten i Sverige mot

Tyskland, med arkeologiska och etnologiska forskningsresor som täckmantel! Kanske man inte tänker på i första taget hur spännande det kan vara med arkeologi...

Bra information, men som landskapsarkeologer tyckte vi att det skulle gå att informera mer om hur landskapet användes under järnålder. Vi hade också velat läsa mer om varför det finns så många stora husgrunder från äldre järnålder i just Hälsingland? Var det något speciellt med denna trakt?

I Pajala möts finskt och svenskt. Muonioälven på bilden ovan är gräns, med Sverige på högra sidan.

Här planeras för omfattande gruvbrytning. Vägar behöver breddas och järnvägar byggas. Memorera att vi befinner oss i T.L. (förklaring kommer snart!)

Jordbruksbygden är inte så gammal här, men i skogen har man satt upp en skylt som berättar om byn Aareavaaras ålder, baserad på C14-dateringar av stenåldersboplatser. Sveriges äldsta by? Tror i alla fall några ortsbor.

I närheten av Pajala ligger Övertorneå. Där finns Hanhinvittikko fäbodan, som specialkarterades

under hösten 2010. Trots vädret. Fäboden lever än i dag, kom till på 1860-talet och består nu av både byggnader och husgrunder. T.L. eller BOc???

Höstens Landskapsarkeologiska fynd är kartboken "Minnes- och Schol-Atlas" från år 1758 med 17 handkolorerade kartor som kopparstick. Veterligen Sveriges första och äldsta skolatlas. Anders Åkerman ritade kartorna och Evald Ziervogel gav ut atlasen.

Här ser du kartan över Sverige, som delas in i G (Gothia), S (Svecia), N (Norlandia), L (Lapponia) och DF (Ducatus Finlandiae), med olika färger för varje region. Varje landskap har också sina bokstavsbeteckningar. Det finns en förteckning över vad bokstavs-beteckningarna står för i en separat volym. T.ex. är G = "Gestricia, Gestrikland", H = "Helsingia, Helsingland" osv. Men vad är BOc? Jo, BOc = "Bothnia Occidentalis, WästerBotn". Fyra städer i landet skrivs ut på kartan; Götheborg, Norrköping, Umeå och Torneå. Övriga anges med begynnelsebokstav, t.ex. L = "Luleå, Sjöstad", H = "Hudwischwall, Sjöstad", F = "Frösö, Fästning emot Norrige".

En pedagogisk fullträff! Man får begynnelsebokstaven som ledtråd när landets namngeografi ska läras in. Självklart klarar dagens geografer att namnsätta platserna. Ingen ska väl behöva undra över vad t.ex. Å.L., U.L., P.L., L.L., T.L. och K.L. står för i norra Sverige?

Här ovan till vänster påträffas en härd vid en inventering hösten 2010 i provinsen U.L. enligt 1758 års skolatlas. Till höger en annan härd från hösten 2010 och provinsen P.L. enligt samma skolatlas.

På bilderna här under ges exempel på nyfynd vid en utredning för vindkraftverk i svårframkomlig "djungel". Här var det viktigt att inte inventera i den gröna vegetationsperioden! Ett skålgropsblock och ett gravröse med 15 m i diameter och 3 meters höjd registrerades. Var? Jo, på norra Öland.

Å.L., U.L, P.L., L.L., T.L. och K.L. är givetvis Åsele Lappmark, Ume Lappmark, Pite Lappmark, Lule Lappmark, Torne Lappmark och Kemi Lappmark, vad annars? Pajala ligger enligt kartan i Torne Lappmark. Hanhinvittikko i Övertorneå lite svårplacerat på kartan, men bör räknas till BOC (dvs. landskapet Västerbotten).

Höstens mest sällsamma möte ägde nog rum i Skeppsholmens bergrum i Stockholm där man kunde stå öga mot öga med några soldater, mer än 2000 år gamla, från Kinas Terrakottaarmé. Tusentals terrakottakrigare i naturlig storlek och individuellt gjorda hittades 1974 i Xi'an och grävdes fram som den Förste Kejsarens grav. Fortsatta utgrävningar har tagit fram tiotusentals terrakottafigurer i Handynastins kejsargravar.

Varför alla dessa underjordiska soldater?

Jo, antagligen för att Kejsaren strävade efter att styra över världens hela rymd i evighet. Därför återskapade han sitt rike och styre under mark, i lera, brons och trä.

I övrigt har hösten bl.a. inneburit ganska många arkeologiska utredningar, några kulturmiljöanalyser och ett antal nya informationsskyltar i Östergötland och Luleå.

I Bjurholm sågs inga fornlämningar vid en utredning, men det blev väldigt många möten med spår efter flitiga bävvar.

